

אבל על האגוז שקורין מושקט, מברך בורא פרי העץ³⁷. ולקמן [סי' קעט] פירשתי שמברכין עליו בורא מיני בשמים³⁸. אבל על הקנה שקורין בלשון לע"ז קפי"לא, נראה שצריך לברך עליו בורא פרי האדמה³⁹.

ובל אותם שהוא יודע שהוא פרי⁴⁰, מברך עליו בורא פרי העץ. ושיועד שאינו פרי, מברך בורא פרי האדמה. ושאינו יודע אם הוא פרי ואם לאו, מברך שהכל⁴¹. וכן פ' ר"ח.

ועל הצוקרא, מברך עליו בורא פרי העץ. כך כתוב בהלכות גדולות⁴²:

קסה

[ברכות לו, ב] חביץ קידרא וכן דייסא, פ' חביץ קידרא, מין מאכל קפי כמין חלב שתבצוהו בקיבה, כך עושין מאכל קפי בקדירה, ולקמן מפרש שעושין אותו בקמחא ודובשא ומשחא וקרו ליה אברשי"ך³⁵. רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו ורב כהנא אמר בורא מיני מזונות. בדייסא גרידא כולי עלמא לא פליגי דבורא מיני מזונות כי פליגי בדייסא כעין חביץ קידרא, כדמפרש לקמן דהיינו חיטי דתברניהו באסיחא ודובשא דעברניהו בקדירה³⁶.

רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו סבר דובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמיידא עיקר אמר רב יוסף נקוט דרב כהנא בידך דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כל שיש בו מחמשת המינין מברך עליו בורא מיני מזונות גופא רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות³⁷ ואיתמר נמי כל שהוא מחמשת המינין מברך עליו בורא מיני מזונות ועריכא דאי אשמעינן כל שהוא מחמשת המינין הוה אמינא הני מילי בעיניה אבל ע"י תערובות לא קמ"ל כל שיש בו ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא הני מילי חמשת המינין אבל אורז ודוחן לא רטעמא מאי משום דעל ידי תערובות אבל בעיניה אימא אפי' אורז ודוחן נמי מברכין עליה בורא מיני מזונות קא משמע לן כל שהוא מחמשת המינין הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות לאפוקי

אורז ודוחן דאפי' איתיה בעיניה לא מברכין עליה בורא מיני מזונות ואורז ודוחן לא מברכין עליה בורא מיני מזונות והתניא היו לפניו פת אורז ופת דוחן מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדירה וגבי מעשה קדירה תניא בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך ברכה אחת מעין שלש כמעשה קדירה ולא כמעשה קדירה [כמעשה קדירה] דבעי לברוכי תחלה [וסוף] ולא כמעשה קדירה דאלו מעשה קדירה בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה [אחת] מעין ג' ואלו גבי אורז ודוחן בתחלה מברך עליהן שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות ואורז לאו מעשה קדירה הוא והתניא אלו הן מעשה קדירה חילקא וטרגיס וסולת וזרדן וערסן ואורז הא מני ר' יוחנן בן נורי היא דתניא ר' יוחנן בן נורי אומר אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אבל רבנן לא. [ורבנן לא] והתניא הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה [טחנה] אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות מברך עליהם תחלה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף ג' ברכות ואם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליהן בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה טחנו אפאו ובשלו אע"פ שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג' מני אי ר' יוחנן בן נורי כיון דאמר אורז מין דגן הוא המוציא לחם וג' ברכות בעי לברוכי אלא לאו רבנן היא תיובתא דרב ושמואל תיובתא.

פסק בפר"ח, דקיימא לן כרב כהנא וכרב ושמואל, דהא רב יוסף³⁸ כוותיהו ס"ל³⁹. הלכך כל שהוא מחמשת המינין, כעין דייסא וגרימולי"ש וכיוצא בהן, ואף אם אינן כולן מחמשת המינין אלא שיש בו מחמשת המינין³⁹, מברכין עליה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג', כיון שעיקר מחמשת המינין הוא⁴⁰.

ובתב מורי רבינו יהודה ב"ר יצחק שיר"לאון⁴¹, דהיכא שאין נותנים שם קמח אלא לדבק המינין, כעין שנותנין קמח להקפות מאכל הירקות, ולא ליתן טעם, מברכין בורא פרי האדמה. כדאמ' לקמן [לט, א] האי תבשילא דסילקא דשרדו ביה קמחא לדבוקי בעלמא הוא דעברי כן ומברכין עליו בורא פרי האדמה⁴². **וגבי** אורז ודוחן⁴³, בתחלה מברך בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות רבות, כדמסיק לקמן [לו, א] גבי אורז, ולבסוף ולא

36 ודובשא דעברניהו בקדירה, בפירש"י שלפנינו ויהבו בהו דובשא ועבדי להו בקדירה. 37 גופא... מזונות, הסוגיא דלהלן הושלמה עפ"י כת"ל. 38 רב יוסף, עפ"י הג"ל. 39 אלא... המינין, כנ"ל.

עט תוס' שם ד"ה ברטיבא. טוש"ע שם סעי' יז. פ והיינו לס"א דגרסו התם בגמ' מושך דהוא מין חיה אבל מוש"ק ס"ל שלא הוזכר שם בסוגיא והוא מושקט"ו, דלשאר גירסאות אמרין בגמ' שם דמושק הוא מין חיה. ובמרדכי ס"י קמו הביא בשם מהר"ם מרוטנבורג שמברכים עליו ברוך שנתן ריח טוב בפירות, וכ"כ הגה"מ ט, א. וכ"פ בטוש"ע רטז, ב. פא תוס' שם, והוא עץ של קנמון שקורין קניל"א. טוש"ע שם. פב בטור והגה שם, יח שיועד שהם עיקר הפרי, ובפסקי מהר"ח שהוא פרי העץ, וכן להלן. פג רא"ש שם. ובטור והגה שם, אם הוא מסופק אם הוא עיקר הפרי מברך כפה"א, ושאינו יודע מה הוא שהכל. פד שם עמ' סו. וכ"א בתוס' ורא"ש שם. מרדכי ס"י קיז. ועי' בכלבו ס"י כד הל' ברכת הפירות שכ' בשם כה"ג שמברך כפה"א. והטור שם סעי' טו הביא ש"י הבה"ג כאשר לפנינו. אמנם הביא עוד שם ש"י הרמב"ם

כלום. ופי' רבינו שלמה נ"ה ולא כלום, שלא יברכו עליו מברכות פירות שבארץ ישראל אלא בורא נפשות רבות. וכן פי' בהלכות גדולות⁴⁰. וטעמא כיון שאינו פירות שנשתבחה בהן ארץ ישראל, לא שייך בה ברכה מעין שלש⁴¹.

ויש ספרים שכתוב בהן מלשון בה"ג, אבל אורו לא מברך עליו בורא מיני מזונות, ולא קיימא לן כר' יוחנן בן נורי, אלא שהכל נהיה בדברו⁴². ולאו מילתא היא, דר' יוחנן בן נורי אומר אם אפאו מברכין עליו המוציא לחם⁴³, דלחם גמור חשיב ליה, אבל לרבנן לחם לא חשיב להו אבל מזון חשיב להון, אפי' בישלו ואינו בעין אלא הוי טעמא⁴⁴ או כעין דייסא, ואפי' לרבנן מברכין עליו בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות רבות. והא דאמר מעשה קדירה לגבי אורו, דהיינו לענין בורא מיני מזונות תחלה ולבסוף בורא נפשות רבות. עכ"ל⁴⁵.

קסו

אמר מר בר רב אשי [לח, א] האי דובשא דתמרי מברכין שהכל נהיה בדברו מאי טעמא זיעה בעלמא היא. ואינו פרי לברך עליו בורא פרי העץ⁴⁶. פי' בהלכות, כגון שנתן בו מים, דאי לברו הוא מברכין עליו בורא פרי העץ, דאשתני לעילויא כמו שמן זית.

ורבינו יצחק ב"ר שמואל פי', דאפי' לברו מברכין עליו שהכל⁴⁷. מידי דהוה אמשקה היוצא מתותים ותאנים ורמנים, דתנן [תרומו' יא, ג], ומייתי לה פרק כל שעה [פסחים כד, ב], אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים. ודייקי' ואלו מתותים ותאנים ורמנים לא. ואוקימנא משום דזיעה בעלמא היא. וטעמא דלא אשתני לעילויא, דלא עדיף טפי מין תפוחים⁴⁸.

הלכתא [נכרכות שם] תמרים דעבדינהו טרימא מברכין עליו בורא פרי העץ דבמלתייהו קיימי כמעיקרא. פי' בערוך נ"ע טרימא, לוקחין גופן של תמרים כמות שהן, וטורפין אותן ומוציאין גרעינתן ולשין בהם שומשמין וכיוצא בהם, והן חלישת"א וטרמי"טא⁴⁹.

40 מברכין... לחם, תוקן עפ"י הג"ל. 41 טעמא, בתוס' ריה"ח שם טחוק. 42 עבדי, לפנינו קא מכין. 43 הריא... הריא, הושלם עפ"י כתי"ל. שג"ס מהר"ח 17 ע"פ האר"ז.

צא מהד' מכוין י-ם עמ' סח. צב טוש"ע שם סעי' ז. צג כג"ז וז איתא בתשב"ץ סי' שכב בשם מהר"ם. ובראבי"ה סי' קמח כ' שבתחילה פסק בה"ג שמברך שהכל, כג"ז רוב הספרים, ושוב חזר בו ופסק במ"מ. ועי' בהג' בן אריה (בה"ג שם עמ' סא). צד אמנם יעוי' בראבי"ה שם (סי' קב וקמח), והו"ד בהגה"מ ג, ז, שפי' הסוגיא כולה באופן אחר, דל"ג תיובתא דרב ושמאל תיובתא וממילא לא נדחו דבריהם, וכן קיימי רבנן בשיטתייהו ופליגי אדריב"ב, והלכתא כוותייהו. ועי"ש עוד שם שר"ח סתם דבריו בהא, אמנם רבינו הביא לעיל בשם ר"ח דהלכתא כרב ושמאל, וא"כ נפיק דלדידיה נמי מברך שהכל. ובטוש"ע רח, ז פ' דעל אורו בעין מברך בפה"א, ובתבשיל במ"מ ובנ"ר. ועי' בב"י שם דהיינו דוקא בנתמעך ע"י הבישול, וכדאיתא ברא"ש סי' ח שעשאו כעין דייסא. ועי' בביה"ל ד"ה עד שנתמעך, שכן דעת רבינו ורבינו יהודה. צה רש"י ד"ה זיעה. צו תוס' שם ד"ה האי. וכ"כ במס' ב"ב צו, ב ד"ה אחד. צז וכ'

קסו

תקלא. שתיתא פי' מאכל העשוי מקטטה של קליות שנתייבשו בתנור בעוד שהשיבולים לחים, כותשין אותו בשבת פי' מניסין אותו בכף לערבו יפה, ומברכין עליו שהכל ברכת, ובעבה מברכין עליו בורא מיני מזונות. עבדי ובמילתיה קאי רכה לרפואה עבדי לה מתיב רב יוסף ושון שבוחשין את השתות בשבת, פי' מניסין בכף לערבו יפה במיניו, ושותין ואי ס"ד לרפואה עבדי⁴² רפואה בשבת מי שרי א"ל אביי ולא והא תנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה אדם לרפואה אלא לאכילה קא מכין ורפואה ממילא הו"א הכי נמי לאכילה קא מכין ורפואה ממילא הו"א⁴³ וצריכא דרב ושמאל, דאע"ג דתניא לענין שבת דאוכל הוא ומותר לאוכלו בשבת, איצטרך למיטר דטעון ברכת. סד"א כיון דלרפואה קא מכין לא לבעי' ברכה קמ"ל כיון דמתני מנייה בעי' ברכה.

והלכתא כשמואל בעבה, והלכתא כרב ברכה. דאע"ג דלרפואה קא מכין, הואיל ואית ליה הנאה מיניה מברך שהכל. וכן פסק בה"ג⁴⁴. וכן פסק רבינו יצחק אלפס זצ"ל [א, פ']:

קסח

מתני' [לח, ב] על הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה ור' יהודה אומר בורא מיני דשאים. והלכה כחכמים. קתני ירקות דומיא דפת מה פת נשתנית על ידי האור אף ירק נמי נשתנית על ידי האור. ואפ"ה במלתייהו קיימי ומברכין עליהם בורא פרי האדמה⁴⁵. אמר רבנאי משמיה דאביי זאת אומרת שלקות מברך עליהן בורא פרי האדמה דרש רב חסדא משום רבינו ומנו רב שלקות מברך עליהן בורא פרי האדמה ורבתינו

הרא"ש סי' יב, דאפשר דטעמא דגאון, משום דבקרא לא כתיב תמרים כ"א דבש וא"כ בקרא מיירי בדבש הזב מאליו מן התמרים ובכלל ד' המינים הוא ומברך עליו בפה"ע וברכה א' מעין ג, ולא דמי להני שיוצאים ע"י סחיטה. ועי' בהגה"א שם שהביא מא"ז שמברך עליו בפה"א, שאין סברא להורידו ב' מעלות. ועוד כ' שם שיכול להיות שגם על יין תפוחים מברך כך, וצ"ע. ובב"י סי' רב, ח-ט כתב דכל הפוסקים חולקים על סברא זו. ובטור שם הביא השיטות הנ"ל, וכ"פ בשו"ע שמברך שהכל. צח ובפירש"י שם איתא דהיינו דבר שהוא כתוש קצת ואינו מרוסק. ובטור שם הביא שכך ס"ל לר"י, ולהרמב"ם אף אם עשה מהן עיסה, ואפשר שגם ר"י מודה לזה. ועי' בב"י שם. ובשו"ע פ' כהרמב"ם. ובהגה שם הביא בשם י"א שמברך שהכל, וכן עיקר. ועי' במ"ב וביה"ל שם במח' האחרונים על מה קאי האי י"א. צט הוצ' מכוין י-ם עמ' סג, הו"ד בתוס' שם ד"ה והא. ק טוש"ע רח, ו. קא רש"י ד"ה אף.